

TWO PORTRAITS

Radu Mirela, PhD. Lecturer, Faculty of Medicine, "Titu Maiorescu" University, Bucharest, 67A Gheorghe Petrașcu, district 3, Bucharest, Romania; Stoica Diana, PhD. Assistant, Politehnica University of Bucharest, 164 Ion Mihalache, district 1, Bucharest, Romania

Abstract: Physicians, beyond being the intellectual elite of the country, have also been a lancet in the literary field. In the case of Romanian practitioners of medicine, more than in other cultures, the explanation of this rare ability that the Hippocrate's servants resides in the fact they had to withstand through the written page to the vicissitudes of history: "Doctors are traditionally lovers and connoisseurs of literature (which does not mean that everyone is respecting the tradition!). The great cardiologist Leonida Gherasim, and formerly the famous surgeon Dan Setlacec (who, unfortunately, is no longer alive now) spoke to me on various occasions, in full knowledge of the writers of today. They seemed to me even more competent (and demanding) than some literary critics."¹ Culture people, first of all, the Romanian practitioners of medicine had the rare ability that only a polymath could have, to open up to others areas of human knowledge. The present article is aimed at revealing two strong personalities of both physician and literary men: Eraclie Sterian and Valeriu Anania.

Keywords: polymath, physician, humanist, scientific knowledge, artistic talent

Eraclie Sterian (1872 – 1948) între 1891 și 1897 a urmat Facultatea de Medicină din București. A avut ca specializare patologia dar una din preocupările sale majore au fost formele alternative de vindecare, în special hidroterapia. Nepot al poetului Mircea Demetriade, Sterian avea și înclinații literare. Debutul în acest domeniu și l-a făcut prin publicarea unor reviste săptămânale: *Medicina Populară* și *Medicul Poporului*. Sterian era interesat de domenii precum prelungirea vieții prin metode medicale, educație sexuală, igienă, medicină socială și a combătut teoria la modă a eugeniei. A fost preocupat de eradicarea unor boli larg răspândite la vremea respectivă: bolile venerice, a tuberculozei și a tifosului.

În plan literar a semnat o piesă de teatru (*Tout pour l'enfant!*) care i-a fost jucată la Paris în 1913 și carea avea să vadă lumina tiparului în România, doi ani mai târziu, împreună cu o altă piesă: *O invenție ciudată (Luneta magnetică)*-o comedie în trei acte. În același an semna și alte cărți interesante (*Cum putem mări cantitatea de viață* și *Paradoxele longevității*). La începutul celui de al patrulea deceniu, medicul își întorcea atenția către studii cu privire la originea cuvintelor, semnând sub pseudonim *Încercări de etimologie*. Sterian a șocat lumea academică

¹ Alex. Ștefănescu, *Valeriu Anania's portrait*, in *Literary Romania*, no. 45/ 2016

medicală prin promovarea unei teorii proprii conform căreia evoluția darwiniană nu ar fi avut loc fără existența unei boli venerice: sifilisul: “Dr. Sterian pentru sprijinirea afirmației, că sifilisul poate da naștere la celebriți, ori chiar genii, aduce o sumedenie de dovezi istorice. Între inteligențele superioare datorite sifilisului ereditar înșiră în locul prim pe înțeleptul Socrate, provocându-se la afirmația analogă alui André Barré, doctor în litere la Paris. (...) O altă pildă ar fi Caterina de Medicis. Ba mai mult! Chiar pe regele David din Biblie încă îl înșiră d. Sterian în această categorie.”² Explicația descendenței umane din maimuță este altoită pe convingerea că un agent patologic, sifilisul, a indus modificări anatomice: “Gorila femelă sifilizată a dat naștere la un copil care la vârsta adultă a căpătat un unghi facial în urcare spre unghiul facial de om. O nouă sifilizare a acestui prim copil degenerat a urcat și mai mult gradele unghiului facial, până când după un număr de n ori de sifilizări succesive ale progeniturilor de maimuțe sifilizate, a dat figura omului primitiv.”³

Valeriu Anania (1921-2011) Încă de pe vremea adolescenței s-a înscris într-o organizație legionară (*Mănunchi de prieteni*-1935) pentru ca, un an mai târziu să devină membru al Gărzii de Fier. Urmează, în 1941 și în 1942, două condamnări pentru activitate legionară. Chiar dacă au fost de scurtă durată acestea au etichetat pe viitoarea față bisericească. În 1942 se călugărește la Mănăstirea Antim. După alți doi ani, pe când era ierodiacon, și-a îndreptat atenția către Medicină și Conservator dar renunță la aceste vise și termină Teologia în 1948. Așa cum singur recunoștea, a fost atras de medicină deoarece i se părea că o combinație a celor două-tămăduirea fizică și spirituală- ar răspunde cel mai bine valorilor sale morale: “preot și doctor, lucrând deopotrivă cu spiritul și cu formula chimică, suplinind cu una ceea ce n-ar putea să facă alta.”⁴

Cu o cultură și o elocvență ieșite din comun, Bartolomeu Anania semnează creație literară dintre cea mai diversă precum lirică-*Geneze* (1971), *Anamneze* (1984), *Imn Eminescului* (1989), *File de acatist* (1996), *Poeme alese* (1998) și alte două volume de *Poeme* (2006 și 2010); teatru-*Miorița* (1966), *Meșterul Manole* (1998), *Du-te vreme, vino vreme!* (1969), *Păhărelul cu nectar* (1969), *Steaua zimbrului* (1971), *Poeme cu măști* (1972), *Greul pământului* (1982), *Hoțul de margăritare* (2001). Dar a abordat și genul epic: romane-*Străinii din Kipukua* (2010), nuvelistică-*Amintirile peregrinului apter* (1990), memorialistică-*Rotonda plopilor aprinși* (1983), *Clujul universitar al generației 1946 în memoriile lui Valeriu Anania* (1996), *De dincolo de ape* (2000), *Memorii* (2009). Prelatul și-a folosit harul literar pentru a scrie și literatură cu caracter religios: *Cerurile Oltului. Școliile arhimandritului Bartolomeu la imaginile fotografice ale lui Dumitru F. Dumitru* (1990), *Din spuma mării. Pagini despre religie și cultură* (1995), *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică* (2005).

De asemenea, a publicat exegeze și articole: *Pledoarie pentru Biserica neamului* (1995), *Atitudini, studii și conferințe* (1999), *Introducere în citirea Sfintei Scripturi* (2001), *Apa cea vie a Ortodoxiei* (2002), *Icoana patriei vâlcene* (2002), *Atelier biblic. Caiete de lucru* (2003),

² Titus Malaiu, *Un capitol din domeniul evoluției darviniste. Omul „copil degenerat” al maimuței sifilizate?*, în *Cultura creștină*, nr. 11, p. 344

³ Ibidem

⁴ Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 49

Corupția spirituală. Texte social-politice (2011). A semnat, de asemenea, și traduceri: *Noul Testament* (1993) și *Cartea lui Iov* (1996).

Între 1966-1976 își petrece mult timp în America unde a participat la organizarea bisericii românești de acolo dar a avut și răgazul de reflecție din care se vor naște paginile de memorialistică. A vizitat și Egiptul, Etiopia și India. În paginile de memorii dar și în articole, prelatul dezvăluie multe din mecanismele sale lăuntrice, din modul în care percepe lumea și se raportează la ea. Aflăm că scrisul reprezintă o datorie, un element al sortii. Atras de mituri, Anania are o abordare a acestora care se apropie de cea a lui Eliade, prin încercarea de a accede la ideatic. Motivul ascuns al acestor mituri prezentarea escatologiei creștine și a certitudinilor religioase: "...poemele mele dramatice pornesc, ca inspirație, nu de la mituri, ci de la premituri, de la «metafora germinatoare» a mitului."⁵

"Nu ezit deloc și așez memoriile lui Valeriu Anania, ca forță narativă, strălucire stilistică și aluviune umană, alături de *Jurnalul fericirii* lui Nicolae Steinhardt, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, de Ion Ioanid, și *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Cinci sunt zonele fierbinți ale cărții. Întâi, atracția firească a băiețanului de 15 ani către Frățiile de Cruce, care îmbibau cu mister conspirativ, participare la destinul național și solidaritate virilă ispitele anarhice ale unui temperament sangvin, hiperactiv și ultrasponsabil. Făcut, adică, în egală măsură pentru meditație și pentru exercitarea din plin a puterii. Sentimentul libertății nu m-a părăsit niciodată în viață. Odată cu intrarea în adolescență, fugeam din internat, nu refuzam perspectiva unui chef la o cârciumă, gustam aventura erotică, îmi permiteam lecturi abuzive, scriam poezii străjerești, obțineam premii și burse de la dușmanii Gărzii de Fier.

Urmează studenția viforoasă, la Teologie și Medicină, cu năvalnicele mișcări studențești din vara lui 1946, despre care istoricul Petre Țurlea a scris o carte prefațată chiar de Valeriu Anania, participant, organizator, purtător de cuvânt, negociator cu autoritățile de atunci. Peste un deceniu (se salvează „de justesse“ în 1948-'49, de la arestare-închisoare) avea să fie condamnat la 25 de ani, din care a executat șase (1958-1964) în ceea ce constituie al treilea volet al cărții, capitolele detenției fiind de o forță percutantă unică în peisajul livresc al temei, la noi. În sfârșit, capitolul Justinian Marina și cea de-a doua jumătate a cărții, anii americani, vor interesa din plin nu doar lumea bisericească, dar și curiozitatea laică, prin jungla intereselor, cabalelor, a lucrărilor la două capete, între presiunile politice și dibăcia eclezială, printre invidii, delațiuni, comploturi, încercări de racolare și lovituri de palat, prin etalarea dihoniei structurale a exilului românesc și amestecul (dizolvant, coagulant, frontal sau pieziș, după caz și interese) al serviciilor speciale în tot ce mișcă românește afară."⁶ Memoriile sale descrie personalități ale lumii culturale pe care a avut șansa să le întâlnească: Tudor Arghezi, Gala Galaction, Blaga, Victor Papilian (care i-a fost profesor la Medicină și cu care a avut o strânsă amiciție în plan literar) și Vasile Voiculescu.

Descris de toți cei care l-au cunoscut ca având o forță deosebită nu doar în stăpânirea cuvintelor, căci era un bun orator, ci și a unor reguli morale puternice, Valeriu Anania a împletit credința religioasă, medicina și pasiunea pentru scris în cel mai fericit mod: "Figură impozantă,

⁵ Lucian-Vasile Băgiu, *Valeriu Anania. Scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca 2007, p. 219 citându-l pe Valeriu Anania, *De vorbă cu Ioan Pinteau*, în *Steaua*, An XXXVII, nr. 12, decembrie 1987

⁶ Dan C. Mihăilescu, *Memoria plopului aprins*, în *Evenimentul zilei*, 12 decembrie 2008

leonină, impresionantă prin simpla prezență, Bartolomeu Anania arhiepiscopul impunea prin forța sa morală, prin tăria de caracter, prin fermitatea pozițiilor sale, puse în slujba credinței, adevărului, demnității.”⁷

Provenit dintr-un sat modest din Vâlcea, Anania nu avea să uite niciodată învățăturile simple dar pline de cumsecădenie primite în anii de formare: “Își amintea mereu de o vorbă a mamei, vorba cea veche a preabunilor pământului și cerului: *Decât să înting în unt și să mă uit în pământ, mai bine să înting în sare și să mă uit la soare*. Imaginea aceasta a demnității (...) a preluat-o în poemele din volumul *File de acatist*.”⁸ Cunoscuții au avut șansa să descopere o personalitate cu principii sănătoase, cu un caracter puternic și loial: “Avea cuvântul pătrunzător, clar, maiestuos, întotdeauna încărcat de semnificație, de franchețe, ca un prelung jurământ.”⁹

Memoriile lui Anania sunt nu doar un izvor care ne relevă o personalitate puternică ci și o sursă a cunoașterii unor evenimente istorice importante, cum ar fi cele din Clujul anului 1946. Aflăm, astfel, despre solidaritatea studentească în anul 1945: “Studentii Universității «Regele Ferdinand» erau organizați în Asociația Academică «Petru Maior», condusă de un Comitet Central, cu reprezentanți - desemnați prin alegeri libere - ai tuturor Facultăților, pe ani de studii. La acea vreme eu eram un călugăr de 25 de ani, student la Medicină, Teologie și Conservatorul de Muzică. În primăvara anului 1946 am fost ales președinte al Anului Doi al Facultății de Medicină, iar câteva luni mai târziu am devenit președinte-delegat al Comitetului Central.” De perioada de medicinist se leagă nu doar amintirea rezistenței românești ci, un puternic sentiment naționalist și un caracter plin de frondă și combative: “Generația mea s-a dovedit destul de matură spre a-și da seama de situație și s-a comportat ca atare. Exemplul cel mai frumos l-au dat noii absolvenți ai Facultății de Medicină, care, după lungi dezbateri și numai spre a evita orice posibilitate de provocări și replici necontrolate, au hotărât, cu amărăciune, să-și contramandeze tradiționale și strălucitoarea procesiune pe principalele străzi ale orașului. O asemenea contramandare se întâmpla pentru prima oară în istoria Universității.”¹⁰

Scris în 1976, acest Memoriu era adresat Senatului Statelor Unite, Comitetului Financiar Washington, D.C. Anania luptă cu arme de intelectual pentru a arăta independent Transilvaniei. Textul în limba română aparține autorului, după textul englez publicat de Congresul statelor Unite în volumul *Hearing before the Subcommittee on International Trade of the Committee on Finance, United States Senate. Ninety-Fourth Congress, Second Session, September 8, 1976. U.S. Government Printing Office, Washington, 1976 (pp. 145 – 151)*. În urma acestor mișcări studentești în care Anania s-a implicat activ, un an mai târziu, în 1947, este arestat și i se fixează domiciliul forțat la Mănăstirea Vrancea de unde fugă și se retrage la Mănăstirea Bistrița: “În baza materialului de mai sus ce-l posedăm asupra numelui AnaniaVartolomeu, din care reiese că ar desfășura activitate contrarevoluționară, în 1951 i s-a deschis dosar de urmărire informativă individuală pentru a stabili concret în ce constă activitatea dușmănoasă desfășurată de susnumitul

⁷ Nicolae Băciuț, *Mitropolitul cărturar*, în *Vatra*, nr. 3 (25), An III, martie 2011, p. 46

⁸ Valentin Marica, *...să mă uit la soare*, în *Vatra*, nr. 3 (25), An III, martie 2011, p. 46

⁹ Ibidem

¹⁰ Valeriu Anania, *Memoriu*, în *Pro Memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 83

și legăturile lui. (...) În concluzie, din cele expuse mai sus rezultă că Anania Vartolomeu este un element ostil regimului nostru care, datorită trecutului său politic și al activității sale din trecut, ne face să credem că nu este exclus faptul ca în prezent să desfășoare activitate contrarevoluționară.”¹¹

În 1959, Anania ajunge în închisoarea din Ploiești și, drogat cu hioscina. După cum reiese din arhiva de urmărire a prelatului pe care a publicat-o Ioana Diaconescu, în volumul II DUI 1450, la pagina 153 DUI 1450, aflăm cum a fost inițiate activitatea de punere sub acuzare a clericului Anania care era suspectat de a fi participa la activitatea cercului Rugul Aprins: “Ministerul Afacerilor Interne/ În anii 1948 – 1958 Anania Vartolomeu a întreținut legături subversive cu preoții călugări: Sandu Tudor, Benedict Ghiuș, profesorul Mironescu Alexandru (toți arestați la Ministerul Afacerilor Interne) și alte elemente dușmănoase, activând subversiv, având mai multe întâlniri unde a dus o intensă activitate de agitație contrarevoluționară și defăimare a regimului democrat popular din Republica Populară Română. [...]. Pentru faptele stabilite în anchetă și probate pînă în prezent poate fi trimis în justiție și să fie condamnat, însă ancheta lui este în curs urmînd să se stabilească întreaga sa activitate criminală și legăturile subversive pe care le-a avut.”¹² Dar, chiar și autoritățile represive ale vremii sunt nevoite să recunoască caracterul deosebit al clericului. Dotat cu o agerime ieșită din comun, Anania și-a dublat caracterul puternic de un sistem de cunoștințe diverse: “Anania Vartolomeu este dotat cu o inteligență remarcabilă, o cultură generală bogată, iar din punct de vedere teologic este cotate drept teolog de bază al ortodoxiei românești. Anania Vartolomeu are o fire impulsivă și instabilă.”¹³

Valeriu Anania a influențat atât literatura română cât și religia a cărei cale a ales-o, părăsind-o pe cea științifică a medicinei “a fost un personaj luminos, cu o biografie dramatică, al vieții noastre spirituale. A trăit 90 de ani (1921-2011), și-a format din timp o întinsă cultură umanistă, a fost întemnițat din motive politice (se afla în închisoare când i-a murit mama și nu i s-a permis să participe la înmormântare), a urcat cu deplină justificare și bună-credință treptele ierarhiei eclesiastice, până la aceea de mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, a devenit o conștiință a lumii românești.”¹⁴

Bibliografie

Anania, Valeriu *Memoriu*, în *Pro Memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992

Anania, Valeriu *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008

Băciuț, Nicolae *Mitropolitul cărturar*, în *Vatra*, nr. 3 (25), An III, martie 2011

Bâgiu, Lucian-Vasile *Valeriu Anania. Scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca 2007

Diaconescu, Ioana *Bartolomeu Anania-dosare de urmărire informativă (II)*, în *România literară*, anul XLIV, nr. 11, 16 martie 2012

¹¹ Ioana Diaconescu, *Bartolomeu Anania-dosare de urmărire informativă (II)*, în *România literară*, anul XLIV, nr. 11, 16 martie 2012, p. 12

¹² Idem, p. 13

¹³ Ibidem

¹⁴ Alex. Ștefănescu, *Portretul lui Valeriu Anania*, în *România literară*, nr. 45/2016

Malaiu, Titus *Un capitol din domeniul evoluției darviniste. Omul „copil degenerat” al maimuței sifilizate?*, în *Cultura creștină*, nr. 11

Marica, Valentin *...să mă uit la soare*, în *Vatra*, nr. 3 (25), An III, martie 2011

Mihăilescu, Dan C. *Memoria plopului aprins*, în *Evenimentul zilei*, 12 decembrie 2008

Ștefănescu, Alex. *Portretul lui Valeriu Anania*, în *România literară*, nr. 45/ 2016

